

T A R İ H VESİKALARI

Sayı: 7

Haziran 1942

Cilt: II

MUSTAFA REŞİD PAŞA'NIN PARİS VE LONDRA SEFARETLERİ ESNASINDAKİ SİYASÎ YAZILARI

[Sayı 6, sahife 442 den devam]

XV

Pariste olan Âmedci Reşid Bey bendeleri tarafından huruf-ı ma'hude ile varid olan tahriratın hallidir [1]

Bu defa Atufetlû Namık Paşa Hazretleri bendelerinin Duc Wellington ile bazı mücavebata dair bir kıt'a tahriratı vurud etmekle manzur-ı âlileri buyurulmak için hakipâyî veliyy-ün-niamîlerine takdim kılındığı ve meal iş'arından müstefad olunduğu üzere Cezayir maddesi hakkında Général Guillemintot tarafından mukaddema verilmiş olan müzekkire-i malûmenin mersum Wellington'a iraesinde faide mülâhaza olunmıyarak andan başka evrak var ise irsali beyan olunmuş ise de müzekkire-i mezkûrede bazı işe yarar fıkralar münderic olduğuna ve husus-ı mezbûre dair nezd-i bendegânemde sair bazı evrak var ise dahi cümlesinden ziyade istinad ve ihticace şayan yine müzekkire-i merkume idüğüne binaen ledel-icab mersume gösterilmesi sureti Paşay-i mumâileyh bendelerine yazılacağı.

Burada bulunan Yunan Elçisi geçen gün nezd-i çâkeriye vurud ile bazı izhar-ı meveddete dair sohbetlerden sonra Devlet-i Aliyye-i ebediyy-üdevam ile Yunan hükûmeti beyninde in'ikadı derdest olan ticaret muahedesinin lakırdısını açıp muahede-i mezkûrenin akabinde takdim olunacak hediye-i resmiyenin tanzimi bu tarafa sipariş olunması cihetiyle vechi münasibin kendüsüne beyan olunmasını dostane iltimas idüb egerçi mukaddemece bu hediye maddesi Elçi-i mersume havale olunmıyarak burada bulunan bir Yunan konsolosuna sipariş olunmasından dolayı mersumun canı sıkıldığı ve Konsolos-ı mersumun dahi hediye-i resmiye olarak funun-ı harbiyyeye dair bazı kitablar iştirâ etmek niyetinde olduğu işidilmiş ise de anlardan bahs iktiza etmiyeceğinden fakat taraf-ı çâkeriden bu misillü hediyeler vukuunda bazı eşya-yi murassaa takdim olunageldiği babasının vaktiyle hizmet-i seniyyede bulunmasından dolayı kendüsünün dahi malûmu olmak iktiza edeceği cevabı verildikten sonra Elçi-i mersum burada bir Yunan Konsolosu olduğundan hediye-i merkumenin tanzimi

[1] Başvekâlet Arşivi: Mesail-i Siyasiyye - Fransa kartonu (1-2); 54 numaralı evrak melfuflarından olup şifresi bulunamamıştır. Tarihi yoktur.

ana sipariş olunmuş oluyor. Ol dahi bil-vasıta sizden istimzac ederek bazı kütüb-i harbiyye alacağını işitdim; sizin tarafınızdan sual etmesi sahih midir; ve bu vech ile kitab alınması münasib midir; demesiyle dediği Konsolosun ne bin-nefs ve ne de bil-vasıta sual ve istimzacı vaki olmadığı ve bir mahalde bir devletin Elçisi var iken başkalarının musalehata karışması yakışık almıyacağından bil-farz konsolos tarafından sual olunmuş olsa bile kelâmına itibar olunmayacağı suretlerini ba'd-el-beyan lillah-il-hamd Saltanat-ı Seniyyenin nizamât-ı celileye himmet-i âliyyesi masruf buyurulmakda olduğundan harbiye mekteplerine lüzumu olan kitaplar dahi kâmilen tanzim buyurulmuşdur, bu cihetle kitab iştirası iktiza etmek ve münasib olmamak gerekdir zannederim, denilmekle Elçi-i mersum ihtarınızdan memnun oldum diyerek ve Konsolos-ı mersumun işe karışmasından dolayı halen ve kalen teessür göstererek avdet etmiş olduğu.

Burada her bir devletin müsaferet tarikiyle bulunan bazı muteber âdemleri ve zabitan-ı askeriyyesi kendü metbuu olan devletin Elçisi vasıtasıyla Fransa Kırallı cenablariyle mülâkat ettirmek ve bu misillü müsafirin çoğaldıkca bu resmin icrası için bir gece tahsisıyla süferaya davetnameler irsal olunmak Fransa milletinin usul-i cariyyesinden olub burada dahi Asakir-i Hassa-i Şahane Binbaşlılarından saadetlû Rifat Efendi bendelerinin bulunduğu mukaddema bil-münasebe ihbar olunmak hasebiyle geçen pazartesi gecesi daveti mutazammın tezkire zuhûr etmiş olduğundan mumaileyhle gidilerek sair bazı düvel süferası ve müsaferet tarikiyle bulunan zabitan ve memurları ile beraber kırallı müşarünileyh cenablariyle resmen mülâkat olundukda saye-i maâlvaye-i hazret-i şehinşahîde ziyadesiyle izhar-ı dil-nevazî ve riayet etmiş olmağla mücerred mâlûm-ı âlileri buyurulmak için iş'are mübaderet kılındığı beyaniyle.

(1834)

XVI

Maruz-ı bende-i kemîneleridir [1].

Geçen receb-i şerifin on birinci günü tarihiyle müverrehen irsal-i savb-i çâkerî buyurulan keremname-i sâmilere emirname-i sâmi-i hazret-i riyasetpe-nahî ile beraber vası-lı-dest-i kemteranem olub maslâhat-ı memure-i çâkeraneme dair iş'arat-ı vâkıa-i bendegânemin rehîn-i mahzuziyet-i seniyye buyurulduğunu tebşire inayetleri zat-ı vâlâlarına mevhibe-i ilâhiyye olan mekârim-i ahlâk iktizasınca merasim-i bende-perverîye kemal-i riayetlerinden münbais bir keyfiyet olarak günc-i gurbette genc-i şayigâni bulmuşdan ziyade

[1] Başvekâlet Arşivi, Mesail-i Siyasiyye - Fransa kartonu (1-2); 14 numaralı irade meflularındandır. İçinde bu yazı bulunan zarfın üstünden anlaşıldığına göre Amedî vekili Sadık Rifat Beye gönderilmiştir.

bais-i memnuniyet ü şadümanî olmağla hemen Rabbimiz tealâ hazretleri velinimet-i âlem ve merdümek-i çeşm-i benî Âdem olan zat-ı şevketsımat-ı hazret-i Şehinşahîyi ilel-ebed revnak-efza-yi dihîm-i übbühet-vesîm-i hilâfet buyurub her bir irade-i ilham-ifadei zillullâhîleri buyurulan hususat-ı feyz-âyatı deran saat mir'ât-ı teyessür ü husulde cilve-nüma ve gürûh-ı muhalifini bâdiye-i nikbet ve idbarda bî ser ü bî pâ eylemek dua-yi vacib-ül-edasını terdifen bil cümle vükâla-yi fiham hazeratının herhalde rıza-yi me-yamin-iktiza-yi hazret-i hilâfetpenahîye muvafık hidemat-ı âliyyeye muvaf-fakıyetle kâmuran ve cenab ı mekârim-meablarının dahi saye-i şevketvaye-i hazret-i velinimette mazhar-ı feyz ü rifat-i bî payan olmaları ed'ıye-i hay-riyyesinin dahi tekrarına mübaderet kılınmıştır. Bende-i kemîneleri hiç işe yaramaz ve bir akçe etmez bir abd-i natevan olduğum halde hakk-ı kemteranemde erzan buyurulmakta olan inayeti ve ihsan-ı padişahî başım-dan aşub egerçi leh-ül-hamd sıdık u istikametim iktızasınca vüs'-i âcizanem mertebe istihsal-i hüsn i hizmete çabalamaktan başka emel ve efkârım yoğise de haseb-ül-vakti vel-hal henüz şudur diyecek bir şey dahi zuhura gelememesinden dolayı maalhicab ifa-yi teşekkür-i iltifat-ı seniyyeye şitab olduğu inşâallahü tealâ ledel-usul malûm buyruldukta her halde savb-i beka-hâh-ı âsar-ı teveccühat-ı behiyyeleriyle meşmul ve mübahi buyu-rulması babında lûtf u irâde gümaşete-i şîme-i mekârim- âdeleridir.

13 şaban 50 (2/5-XI-1834)

Mustafa Reşid

Bu defaki maruzat-ı çakeranem derdest-i irsal iken mukaddemce pa-saport maddesine dair Umur-ı Ecnebiyye Nazırı cenablarına verilen takrir-i âcizanemin cevab-ı resmîsi gelmiş olmağla derhal tercüme ettirilerek asli nezd-i bendekânemde bit-tevkif tercümesi hakipa-yi hazret-i riyasetpe-nahîye takdim buyurulmak üzere savb-ı samilerine tesyir kılındığı beya-niyle ahşıyei metn-i muhalefet ibtidar kılındı efendim.

13 şaban 1250 (15 XI-1834)

Mustafa Reşid

İşbu ârize-i âcizanem irsâl olunmak üzere iken emirname-i hazret-i riya-setpenahî ile maan üç kıt'a keremâmeleri dahi vasıl olarak hususat-ı vakı-anın iş'arına mebzul buyurulan hımem-i behiyyeleri zerîa-i memnuniyet ola-rak dua-yi devletleri tekrar kılındığı ve işbu arîze-i bendegânemin bend-i ahîrinde muharrer olun tercümenin zîrinde mezkûr kayd-ı ihtirazîden murad burada olan Mısırlu takımından Mısıra gidecek olanların pasaport ahzi için nezd-i çakerîye vürudlarında keenne Mısıra gitmeyüb Dersaadete âzi-met eylemeleri teklif olunur ise bu keyfiyet Mısır tarafından şikâyet ve

sızıldı zuhurunu müstelzim olacağından bu misillü şey vukua gelmesi bir ihtar demek olub halbuki bazı erbab-ı vukufun ifadelerine göre burada olan Mısır fellâhlarının uğuruna Mısır Valisi senede iki yüz bin franktan ziyade akçe sarf etmekte ise de adem-i kabiliyyet cihetiyle hiç birisi lâyikiyle tahsil-i funun edemiyerek ve Mısıra gidenlerin dahi bir şeyde kullanılmıyarak bir takım akçesi telef olmakta kendüsünün asıl muradı dahi bunların kemâyenbağî tahsili ve ba'dehu istihdamı suretleri olmayub mücerred bir görünüş için Avrupaya âdemler gönderdiği anlaşılmaqta olub her ne ise Rabbimiz tealâ hazretleri tükenmez ömür ü ikbal ihsan buyursun saye-i şevket-vaye-i Şahanede erbab-ı liyakatin kesreti olarak bir taraftan dahi himmet-i bülend-rütbet-i cenab-ı Padişahî ile her dürlü işe yarar âdemler yetiştirmekte olduğundan lillâh-il-hamd Mısır fellâhlarına ihtiyacımız olmamağla anlardan Mısıra gidecek olanlara hasb-el-üsul fakat pasaportları verilerek başka muamelât teklif olunmıyacağından inşallâhü tealâ yazdıkları kayd-ı ihtirazîye hacet birağılmıyacağı malûm-ı samileri buyurulmak için iş'ara mubaderet kılındı efendim.

14 şaban 1250 (16 - XI - 1834)

Mustafa Reşid

XVII

Atbe-i bülend - mertebe-i veliyyün-naîmilerine maruz-ı çaker-i kemîneleridir [1]

Geçende hak-i pay-i valâ-yi veliyyün-niamîlerine beyan ve iş'ar kılındığı üzere Cezayir maslâhatı hakkında İngilterelunun istikşaf-ı zamirleri mukaddem ve muahhar Atufetlû Namık Paşa Hazretleri bendelerine yazılmış olduğundan bu defa vürud eden cevabnâmesiyle taraf-ı çakeriden Paşa-yi mumaileye yazılan tahriratın sureti taraf-ı bahir-üş-şerefi mün'imanelerine irsal olunmuş olmağla ikisinin dahi hall-i mealinden malûm-ı âlileri buyurulacağı vechile Cezayir maddesine hemen teşebbüs olunması Paşa-yi mumaileyh bendeleri tarafından tensib olunarak mütalâa-i übeydanem da tıbkı o merkezde olmasıyla keyfiyetin şimdiden İngiltere vükelâsına min gayri resmin irad olunması kendüsüne yazılmış ve Paşa-yi mumaileyhin iş'arı vechile bu hususdan dolayı Dersaadette olan Nemçe Elçisine bazı sohbetler iradı dahi mütevekkif-ı irade-i seniyye olan mevaddan bulunmuş olub bu kerre dahi geçen receb-i şerifin dokuzu tarihiyle ihsan buyurulan emirname-i veliyyün-niamîleri işbu mah-ı şabanın yedinci günü varid olarak

[1] Başvekâlet Arşivi, Mesail-i Siyasiyye- Fransa kartonu, (1-2); 34 numaralı irade melfuflarından üzeri hâllolunmuş şifredir. Bu vesikanın ayrıca halli sandık 153, karton 3 de 35 numaralı evrakın melfufları arasındadır.

maâl-i inayet-iştimali rehîn-i iz'an-ı bendegânem olmağla farîze-i zimmet-i memlûkiyyetim olan tezayüd-i ömr ü şevket-i hazret-i Şehinşahî ed'iyeyi hayriyyesi bit-tekrar te'diye ve tizkâr birle burada olan Rusya Elçisine gönderilen haberde Cezayir maslahatına dair kendusiyle mukaddema mahremane vaki olan müzakerat Dersaadete tahrir ve iş'âr olunmuş olduğundan bu defa vürud eden cevabnâme-i samide Elçi Beyin ihtarat-ı hayr-hâhânesi mahzuziyyet-ı âliyi mucib olduğu beyan buyurularak bundan böyle dahi her bir hususda kendüsünün reyine müracaat ve Cezayir maddesinin dahi istihsal-i hüsn-i kararına mubaderet olunması tekid buyurulmuş ve Namık Paşa Hazretleri tarafından dahi el-haletühazihi fırsat mevsimi olduğuna dair şöyle böyle yazılmış olduğundan bitefikhi tealâ heman bu günlerde husus-i mezkûre teşebbüs olunması tasavvur olunmakta ise de aceba Mısır Valisine buradan ve Londradan gönderilen tenbihatın şimdiye kadar cevabı gelmemiş midir ve gelmediği halde daha gecikmesi melhuz mudur ve bu gelecek cevaba intizar ile vakit geçirilmek lâzım gelse mumaileyh Namık Paşanın yazısına göre fevt-i fırsat olunmuş olacağına ve bu tenbihatın üzerine Mısır Valisinin cesaret edemeyeceği dahi Elçi-i mumaileyhin kendü tarafından ifade olunmuş olduğuna nazaran artık cevaba bakılmıyarak mütevekkilen alâllahi tealâ memuriyet-i mezkûreye şurû' olunması hususunda re'y ve mutalâası ne vechiledir ve bu maddeye ibtida ifadat-ı şifahîye veyahut takrir-i resmî ile başlanması şıklarında re'y ve tensibi ne suretledir, buraları bil-etraf istifsar olunmuş olmağla Elçi-i mumaileyh muamelât-ı vakıası rehîn-i mahzuziyyet-i seniyye olduğundan pek çok izhar-ı sürur ederek vaki olan cevabında egerçi henüz Mısır tarafından bir gûna haber zuhûr etmemiş ise de bundan böyle Mehmed Alinin musırrane harekete mecali olmayacağı ve bu tarafların dahi evvelki kararlarından nükûl edemeyecekleri meczum ve Duc Wellington takımı dahi hazır elde iken maslâhata muavenetleri melhuz olmağla binayet-illâhi tealâ hemen husus-ı mezkûre şurû' olunmak ve evelemirde takrir-i resmî verilmek suretleri münasib olacağını irad etmiş ve andan bir gün sonra Fransa Umur-ı Ecnebiyesi Nazırı sefarethaneye vürud ile esna-yi sohbette Mısır tarafından haber gelüb gelmediği sual olundukta bundan böyle cevab gelmesi on beş güne muhtaç ise de Mehmed Alinin bir gûna yolsuz harekete cesaret edemeyeceği muhakkaktır, yollu Nazır-ı mumaileyh dahi ifade eylemiş olduğundan Mısır maddesinden dolayı bir gûna vesvese mahalli kalmıyarak hususiyle Duc Wellington takımının üç dört mah bile Ministroluklarında duramayacakları buralarda mütevatir olmağla şu vakit elden çıkarılmamak mütalâasıyla tasmin-i çakeranem vechile bitevfikihi tealâ hemen izhar-ı memuriyyete karar verilüb ve bir kıta takrir müsveddesi kaleme alınup hem te'kid-i mahremiyet için müsvedde-i merkume gös-

terilmek ve hem Umur-ı Ecnebiyye Nazırının sefarethaneye gelmesi elbette mesmuu olacağından andan dolayı dahi temin olunmak mütalâasıyle bu kerre dahi Rusya Elçisi mumaileyhin sefarethanesine sair elçilerin vizitesi sırasında bin-nefs azimet ile Umur-ı Ecnebiyye Nazırının gelişi resmî vizite ve bu âcizi hanesine davet için olduğu bil-münasebe beyan olunduktan sonra müsvedde-i merkumenin meali tercüme ve tefhim olundukta sebk ü ibare ve suret-i ifadesini tasvib idüb çünkü bu Cezayir maddesine dair burada olan Nemçe Elçisi ile dahi bazı mertebe mahremane müzakere vaki olarak anın mülâhazası Fransalunun Cezayir maddesinde evvelki sözlerinden dönmeleri ihtimaline nazaran ibtida takrir-i resmî verilmekten ise Umur-ı Ecnebiyye Nazırına min gayri resmin ifade olunduğu halde kendüsi şayed bu maddenin şimdi sırası değildir, ilerude iddia olunmak lâzım gelür, yollu cevap verir ise bu kelâmın vakt-i istikbale faidesi olacağı suretinde ise de Fransalu resmen verdikleri senedden nükül edecekleri surette Umur-ı Ecnebiyye Nazırının min gayri resmin irad edeceği lakırdının ileriye faidesi olacağını akıl kesmediğinden ve bir de canib-i cenab-ı Müşfiriden Cezayir maddesi için général Guilleminot'ya ve M. Jaubret'e olarak ita buyurulmuş olan tahrirat-ı samiyeye izhar-ı memuriyete talikan henüz mahallerine teslim olunmamış olduğundan Nemçe Elçisinin ifadat-ı meşruhasına ve tahrirat-ı mezkûrenin suret-i itasına dair Rusya Elçisi mumaileyhin kezalik re'yi sual olunmağla Fransalu Cezayirin tasarruf ve nizamından nâ-ümid ola ak Devlet-i Aliyyeye reddini Kıral ve bütün vükelâ isterler ise de Fransa milleti serbest ve ekserisi hafif-ül-akıl olduklarından vükelâ anlardan çekinmeleri cihetiyle şimdi Umur-ı Ecnebiyye Nazırına mahremane açılmak lâzım gelse elbette maslâhâtı savuşturmağa sa'yedeceği bedihiyattan olarak vereceği cevabın ilerüye faidesi olacağını dahi akıl kesmeyip feemmâ takrir-i resmî ita olunduğu halde maslâhata muvafakat etmiyecek olsalar dahi resmen verilen takrire elbette cevab-ı resmî vermeğe mecbur olacaklarından ilerüye anın faidesi olacağı derkâr olmağla şimdi çâkerleri Umur-ı Ecnebiyye Nazırını ile bil-mülâkat meâl-i takrir ifade olunduğunu müteakip takrir-i mezkûr dahi ita olunmasını ve şayet kabul etmemek suretinde olurlar ise bir kaç defa ibram ve ilhah olunarak nihayetinde yine kabul etmedikleri halde faide-i istikbaliyye mülâhazasıyle takrir verilub de kabul olunmadığının mümkün mertebe ilânı ve belki protesto tarikiyle Takvim-i Vakayi nüshasının Fransızcasına dahi derci lâzım geleceğini ve tahrirat-ı mezkûrenin dahi takrir-i resmî verildikten sonra teslimi münasip olacağını beyan edip egerçi bu hususun Takvim-i Vakayie derci cay-i mülâhaza ise de buranın usul ve ahvaline göre min gayri resmin olacak müzakeratın vakiâ ilerüye faidesi melhuz olduğundan resmen ifade ile takrir-i mezkûrun bir sureti dahi

manzur-ı âlileri buyurulmak için takdim kılınmış olmağla inşallah tealâ niyyet-i ubeydanem vechile leyle-i Berat-ı mağfîret-âyatta dergâh-ı Ulûhiyyete iltica ve tevfiakat-ı samedaniyyeye istinad ve ittikâ birle hemen ertesi günü takrir-i mezkûr ita olunmak üzere Umur-ı Ecnebiyye Nazırı ile mülâkat olunacağından maslâhat her ne suret kesb ider ise derhal hak-i pay-i vâlâ-yi veliyy-ün-niamîlerine beyan ve iş'ar olunacağı.

Bend-i evvelde beyan olunduğu üzere Umur-ı Ecnebiyye Nazırı sefa-rethaneye gelmiş olduğundan Dersaadetten bir taze haber olup olmadığı sual etmesiyle taraf-ı çakerîden dahi leh-ül-hamd saye-i maâli-vaye-i hazret-i Şehinşahîde her dürlü rahat ve asayiş yerinde olduğu beyan olunarak Nazır-ı mumaiyleh dahi tasdik edip fakat devletlû Reşid Paşa hazretlerinin keenne İbrahim Paşa ile muharebesi vukuuna dair Dersaadetde bir havadis zuhur etmiş ise de Düvel-i Mütettabbe süferasının taraf-ı valâ-yi riyasetpenahîden istifsar-ı hal eylediklerinde müşarünileyh Reşid Paşa Hazretleri tarafından taze tarih ile tahrirat vürud ederek o misillû havadisın kat'â aslı olmadığı bast u beyan buyurulduğu hikâye etmesi ile canibi-i ubeydanemden dahi şu Mısır maddesinde Devlet-i Aliyyenin her dürlü hukuk-ı sarıhası meydanda iken taraf-ı eşref-i cenab-ı Hilâfetpenahîden Düvel-i Mütettabbenin ifadat-ı vakialarına kemaliyle itibar ve Mısır bakayasının afvı hususunda dahi fütüvvet-i seniyye-i hazret-i Mülûkâne izhar buyurulmuş olmağla artık bundan böyle Düvel-i Mütettabbeye düşen Mehmed Alinin her dürlü edebini takındırmak ve Mehmed Alinin zimmetine terettüb eden dahi merasim-i ubudiyeti kemayenbağf ifa eylemekdir, denil-dikte Nazır-ı mumaiyleh ise bit-teslim bundan sonra inşaallahü tealâ mesalih-i Saltanat-ı Seniyye pek güzel görüleceğini ifade idüb işbu şehr-i şerifin on ikinci cumartesi gicesi dahi Franca Kıralı cenablarının vizitesine gitdiğimde anınla dahi bu surette mücavebat vaki olarak asar-ı hasenê-i hazret-i tacidariye dair sohbetler ve kendusını gayrete getürecek münasib sözler irad olunmağla Kıral-ı müşarünileyh cenabları dahi artık Mehmed Alinin kınımdanacak hali kalmadı inşaallah bundan böyle her bir maslâhat güzel olur ve bu günlerde Rıkkâ eyaletinden dahi elini çeküb o madde dahi aradan çıkarılır, yollu ifade ile hatm-ı kelâm eylemiş olduğu.

Malûm-ı âlileri buyurulduğu üzere İngiltere ministroları mukaddemce cümleten mazul olarak yerlerine Duc Wellington takımının ik'adı musammem ise de memuriyetleri şimdiye kadar tebeyyün etmemişti. Bu defa alınan haberlere göre Duc Wellington Umur-ı Ecnebiyye Nazırı nasbolunarak diğerleri dahi anın intihabiyle tayin olunmuş olup keyfiyet Fransaya ziyadece dokunacağından başka İngilterenin burada olan fevkalâde büyük elçisi bugünlerde mazul olarak kendüsi Londraya gitmek ve yerine âharı gelmek üzere Fransalu elçi-i mazulün tavr u harekâtından tama-

miyle hoşnud iken tebdili tebeddül-i usule delâlet eder mana olduğundan pek müteessir ve müteessif oldukları dahi karain-i hâliyyeden istinbat olunmuş olmağla malûm-ı âlileri buyurulmak için iş'ara mübaderet kılındığı.

İşbu arıza-i ubeydanem irsal olunmak üzere iken Receb-i şerifin on altısı tarihiyle irsal buyurulan iki kit'a emirnâme-i veliyy-ün-niamîleri resîde-i dest-i tefhim (تفهيم) olup mezayay-i übbet-ihativasından müstefad olduğu üzere Bolak'ın kaleme alacağı mevadd-ı münasebe bundan sonracı irsal buyurularak inşaallah-ü tealâ vusulünde iktıza-yi irade-i seniyyenin icrasına çalışılacağı ve tarife ve gümrük maddeleri hakkında vaki olan tasavvurat-ı aliyye mealen ve maslâhaten fevaid-i kesîreyi cami' yani ol vechile icrası takdirinde tadilât-ı musammemen dolayı varidat-ı haliyyeye terettüb idecek noksanı zamaim-i memuleden ikmal olunacağından başka teshilât-ı ticaret ve def'-i suûbet şayiaları Avrupanın celb-i kulûbunu dahi müstelzim ve müsted'i olacağına binaen bu babda vaki olan tasmmat-ı aliyye vakt u hale göre rey-i münasib ve tedbir-i saib olmağla bitevfikihi tealâ bu husus suret-pezir oldukdan sonra Takvim-i Vekayi nüshalarına tathca yazılmak ve burada dahi Avruपालunun zihinlerine te'sir idecek suretde neş ü işaa kılınmak pek elzem idüğü ve tafsil-i keyfiyet emirnâme-i veliyy-ün-niamîleriyle irsal buyurulan müzekkire sureti mealinden bil-etraf malûm-ı kemteranem olarak bu husus için resmen söz söylenmesi tekrar iş'ar-ı veliyy-ün-niamîleri zuhuruna muallâk ise de şayed Fransa vükelâsı taraflarından bir gûna sohbet açılır ise zamaim hususunun tervecine dair kelimat-ı lâzimenin irad ve ifhamında kusur olunmıyacağı inşaallahü tealâ muhat-ı ilm-i âlileri buyuruldukda her halde emir ve ferman hazret-i men leh-ül-emrindir

14 şaban 1250 (16.XI.1834)

Mustafa Reşid

XVIII

Atebe-i bülend-meretebe-i veliyy-ün-niamîlerine maruz-ı çaker-i kemîneleridir ki [1]

Mukaddemce hakipay-i veliyy-ün-niamîlerine beyan ve iş'ar kılındığı üzere Cezayire dair memuriyet-i kemteraneme bitevfikihi tealâ leyile-i Berat-ı mağfiret-âyatın irtesi günü şurû ve mübaşeret olunması tasmm kılınmış olduğundan yevm-i mezkûrde Umur-ı Ecnebiyye Naziriyle bil-mülâkat bazı musahabat-ı âfakiyeden sonra taraf-i çakeranemden kelâma âğaz

[1] Başvekalet Arşivi, sandık 153 evrak 21; üzeri hallolunmuş şifredir.

ile malûmunuzdur ki memuriyet-i âcizanemin üss-i esası devleteyn-i fahîmeteyn beyinlerinde tekid-i mahabbet ve meveddet kazyie-i hayriyyesi olarak lillâh-il-hamd minel-kadîm beyn-ed-devleteyn mihr-ü muhalesat berke-mal olduğundan başka an bean teekküd itmekde olduğu ve bundan böyle daha ziyade tezayüd ideceği malûm ve âşikâr olup kaldı ki iki devlet-i fahîme hasb-el-mevedde daima yekdiğerin menafiini iltizam ve mücib-i mazarrat olacak şeylerden ihtiraz idegeldikleri müselle-i âlem iken bundan akdem Cezayir Beylerbeyisinin [1] bazı evza-ı gayr-i marziyyesinden ve mücerred kaza ve kader iktizasından naşi Cezayirin istilâsı keyfiyeti vukua gelerek eğerçi derhal Cezayirin sahib-i hakikîsi olan zat-ı şevketsımat-ı hazret-i Şehinşahiye irca' ve teslim olunacağını mutazammın Fransa sefareti tarafından müzekkire-i resmiyye verilmiş ise de canibeyn-i fahîmeteynin gavail-i vakıaları haylûletiyile tesviye-pezîr olmadığına binaen bu maddenin dostane ve halisane müzakeresiyle istihsal-i hüsn-i kararına memur buyurulmuş olduğundan memuriyetimi resmen beyan iderim [2] ve bu hususa dair bir takrir-i resmî dahi hazır olmağla anı dahi ita ideceğimdir; denildikde Nazır-ı mumaileyh bir çok tefekkürden sonra eğer muradınız Cezayirin Fransa askerinden tahliyesiyile taraf-ı Devlet-i Aliyyeye teslimi sureti ise ben dahi size resmî olarak söyleyeyim ki Fransa Cezayiri terk itmiyeceğinden vireceğiniz takriri kabul idemem ve ifadatınızı dahi istima' idemem; dimesiyle taraf-ı çakeranemden dahi bir sefirin vireceği takriri ve irad ideceği sözleri kabul ve istima' idemem demek hiç bir devlette olmayub da alehusus Salтанat-ı Seniyye Cezayir maddesinde olan hühuku-ı sarîhası cihetiyle beyneddevleteyn derkâr olan safvet ve müşalemete ve Fransanın bu babda mesbuk olan va'd-i resmîsine temessük ederek bu husus halisane istid'a buyurulmasıyle şimdi böyle cevap verilmek münasip olur mu, denildikte Nazır-ı mumaileyh Cezayir memalik-i Devlet-i Aliyyeden olmayub âsi elinde bir memleket-i müstakille iken Fransa bu kadar donanma ve asker sevkiyle zabt ve teshir eylemiş olmağla şimdi bilfarz Fransanın Cezayire evvel ve âhır şu kadar bu kadar masarifi gitti denilerek talebi mutazammın tarafımızdan takrir ita olursa siz kabul idebilürmüsünüz, demesine ceva-

[1] Konsolos Deual'i tahkir etmekle Fransızların Cezayiri istilâsına behane vermiş olan Hüseyin Paşa.

[2] Reşid Beyin (Paşa) Fransaya gönderilmesine başlıca sebep Cezayir meselesiydi.. Kendisine bu ülkenin Fransadan istirdadı talebine mezuniyet veren ruhsatnamenin sureti Başvekâlet Arşivindeki 11 numralı Name-i Hümâyun defterinin 148inci sahifesindedir. Bu vesikada ezcümle: «... Cezayir-i garb memleketinin tahliye ve istirdadı maslahat-ı mev'udesinin hüsn-i niyyet-i canibeyn iktizasınca bir an akdem kuvveden fiile ihracı vesailinin istihsal ve temşiyeti zımında canibi mesâli-menakıb-i Şehişahanemden birinin devlet-i müşarünileyha canibine memur ve izamı lâzım gelüb...» denilmektedir.

ben Cezayir memalik-i mevruse-i Şahaneden ve ehalisi dahi tebea-i hazret-i Padişahaneden olmağla sohbet bu mebhase gelince davayı delâil-i kaviyye ve berahîn-i vazıha ile isbat ve tebyîn eylemek mümkün olup kaldı ki Cezayirin masarifi Devlet-i Aliyyenin bileceği şey olmadığından anlardan bahis iktıza etmeyüp fakat meselâ bu maslâhat için verilen takrir ol devletin niyet ve kararını beyan demek olarak mealinde taraf-ı diğerin matlûbuna muvafık şeyler olduğu halde ana temessük etmesi usul-i cariyeye iktızasından ise de mazmunı matlûba mugayir olup da anı kezalik bir takrir-i resmî ile kabul ve tasdik etmedikçe yalnız takriri almaklık ile ahkâmını kabul etmiş olmaz. Bu vechile tarafınızdan her nasıl takrir verilse ahzederek daire-i ruhsatıma dahil bulunan şey var ise kabul ve tasdik ve hariçte blunanları taraf-ı Saltanat-ı Seniyyeden istizana talik ederim. Bu usule nazaran sizin dahi tarafımızdan verilecek takriri ahz etmeniz lâzım gelür, dinmekle ben burada Umur-ı Ecnebiyye Nezaretinde ve devletimin nezdinde olub siz sefir bulunarak metbuunuz olan Devlet-i Aliyye dahi uzak mahalde bulunduğundan takrirlerimiz müsavi olamaz, dimesine süferanın verdiği tekarir kendü taraflarından olmayub devletlerinin lisamından olduğuna ve devletleri her nekadar uzak yerde bulunsa bile her devletin re'y ve iradesi elbette memurının malûmu olacağına binaen benim vireceğim takrir dahi aynıyle sizin takririniz kuvvet ve itibarında olmak iktıza eder, cevabı verilmekle sohbeti oradan dahi tahvil ile bu Cezayir maddesiçün kaç senedir taraf-ı Devlet-i Aliyyeden ses çıkarılmamış ve sizin bu tarafa memuriyetiniz lâkırdısının şuyunda Cezayir için gazeteciler şematete başladıklarından Derseadetde olan Fransa Elçisinin makam-ı valâ-yı Riyasetden sualinde el-hak memuriyetinizin tekid-i mahabbet maddesine munhasır olduğu ifade buyurulmuş ve siz dahi bu tarafa vürud edeli buna dair tarafınızdan bir şey açılmamış iken şimdi bağteten bu lâkırdının zuhuru bais-i teaccüb olmaktadır. Bu maddeye evvelden dahi memuriyetiniz var miydi, dahi yoksa sonradan mı zuhur etdi, dimesiyle taraf-ı bendegânemden dahi ibtida canib-i Devlet-i Aliyyeden kaç senelerdir ses çıkarılmadı lâkırdısı teslim olunamaz; zira ki Cezayir istilâsının vukuunu müteakib G n ral Guilleminot'nun sefaretinde Cezayirin taraf-ı Devlet-i Aliyyeye red ve teslim olunacağını mutazammın müzekkire-i resmiye verilüb canib-i Saltanat-ı Seniyyeden dahi iktiza-yı tesviyesi m zakerre buyurulmak üzere iken Fransanın teşevv şat-ı dahiliyyesi zuhuruna mebni böyle bir dost devletin kendü gairesi esnasında bir de bu husus ile işgal olunması l yık görünmediğinden biraz teenni sureti ihtiyar buyurulub maamafih aralık aralık dostane ifadesinden dahi ger  kalınmamış ve hattâ bu husus için bazı tekar r-i resmiye dahi ta ti olunmuş ve badehu Dev-

let-i Aliyyenin bazı gavail-i müteakibesi arasında bile Fransa sefaretinde bulunanlara tezekkür olunarak Fransa her ne vakit olsa Cezaziri red ve teslim eder yollu cevablar verilmiş olub benim üss-i esas-ı memuriyetim dahi vakıa te'kid-i mahabbet maslâhat-ı hayriyyesi olarak Cezayir maddesine dahi Devlet-i Aliyyenin mecburiyet-i şer'iyyesi cihetiyle dostane istid'ası dahi evvel ve âhır tasmîmat-ı seniyye iktizasından olub hazır Devlet-i Aliyye tarafından Fransa nezdine sefir tayin buyurulmuş iken bu hususun dahi bir aralıkda rü'yet ve tesviyesine dair vaki olan tasmim-i âlî zann-ı galibim ol vakit makam-ı valâ-yı Riyasetden Fransa Elçisine işrab buyurulmuş ve işitdiğime göre Devlet-i Aliyyenin bu hususda olan mecburiyet-i diniyyesi keyfiyeti Elçi-i mumaileyh tarafından dahi bu canibe bildirilmişdi. Her ne ise ta Cezayirin istilâsı vukuundan beru bu hususda istid'ası musammem olarak bu kerre dahi müzakere ve maslâhata memur buyurulmuş olduğumdan elbette memuriyetimin şifahen ve tahriren beyan ile cevab-ı resmîsini talep etmeğe mecburum, denildikde Cezayir maddesine dair dediginiz müzekkerenin maali ne vechiledir ve tarihi ne vakittir, deyu sual etmekle müzekkerenin meali Cezayirin bazı şerait ile taraf-ı Devlet-i Aliyyeye red ve teslimini müş'ir olup tarihi zihminde olmadığından bakılmağa muhtac ise de Cezayir istilâsı akabinde vermiş olmağla vakti andan malûm olur, denildikde anlaşılan müzekkire-i mezkûre Fransa ihtilâlinden [1] evvel verilmiş şey olub Fransanın ise andan sonra usulü tebeddül etmiş olduğundan şimdi o müzekkire ahkâm ve itibardan sakıt olur ve mazmununda Cezayir Devlet-i Aliyye memalikinden olduğuna ve behemehal reddolunacağa dair ibarat-ı kaviiye var ise de anı Général Guilleminot devletinin re'y ve usulünü bilmeyerek kendiliğinden vermiştir, denilmek dahi mümkündür, dediğine cevaben Cezayirin memalik-i mevruse-i Şahaneden olduğu umur-ı malûmeden olarak reddi fıkrası dahi müzekkire-i mezkûrede munderic olup hiç bir Elçi devletinin rızasına muhalif harekete mütecasir olmayacağından ifadat-ı vakıaları her yerde rehîn-i itibar ve alel-husus senedat-ı resmiyyeleri uhûde muadil olmağla kendülüğinden yapılmış denilmek ve tebdil-i usul cihetiyle uhûd hükmünde olan şeyler dahi tagayyür etmek hiç bir vakitte görülmüş ve işidilmiş değildir, Cezayir maddesi için taraf-ı Devlet-i Aliyyeden Fransa ihtilâlinden sonra bir takrir-i resmî dahi verilmiş olduğundan takrir-i mezkûrun Fransaya tebliğini ve bu hususta Fransanın nazarı değişmediğini mutazammın Fransa sefreti tarafından diğer bir takrir dahi verilmiş olmağla cümlesi mevcuttur ve iraesî mümkündür, denildikde Fransanın şimdiki usulü iktizasınca Cezayiri veremiveceği malûmum ise de ifadat-ı vakıalarını vükelâ-yi devlete teffim ile ba'dehu sizinle müzakere olunmak için

[1] 1830 ihtilâli.

bir gün tayin ederim. Bu maslâhat bize ziyadesiyle dokunacak şey ise de sizin lisan-ı edeb ve usul-i düvel üzere beyan-ı memuriyyet eylemenizden pek müteşekkirim diyerek hatm-i kelâm idüp vakt-i vedada dahi bu memuriyetinizden Londrada olan Devlet-i Aliyye sefirinin haberi var mıdır ve tahriratı gelmekte midir, demesiyle anın dahi bu husus malûmu olduğu ve birbirimiz ile daima mükâtebemiz eksik olmadığı beyan olunarak avdet olunmuş idüğü.

Bend-i evvelde muaharrer tafsilâttan malûm-ı veliyyün-niamîleri bu yurulacağı vechile Umuru Ecnebiyye Nazırı mumaiylehin ifadat-ı vakıası sırasında sizin bu hususa memuriyetiniz keyfiyeti Dersaadette olan Fransa Elçisine açılmamış ve siz dahi bu tarafa geleli tarafınızdan buna dair bir ifade vukua gelmemişdi, bu memuriyet bu defa mı zuhur etti, vadisinde mütaaccibane ve mütehevvirane sözler söylemesinden muradı eğerçi bu hususa memuriyetiniz evvelce bilinmiş olsa gelmezden evvel cevab-ı red verilür idi, yollu bazı manayı muş'ir olmağla bu halde taraf-ı çakeriden bu memuriyet bu defa zuhur etti ve Elçinin evvelden haberi yoğidi, denilmek lâzım gelse anın söyleyişine göre yakışksız düşeceğinden canib-i ubeydanemden ber minval-i meşruh verilen cevapda üss-i esas-ı memuriyyetim mücerred te'kid-i müvalât kaziiyye-i hayriyyesi olarak fakat Cezayir maddesinin dostane ve halisane iltiması dahi evvel ve âhir tasminat-ı Seniyye iktızasından olup hattâ Devlet-i Aliyyenin bu babda olan mecburiyyet-i şer'iyesi Elçiye dahi söylenmiş ve bizim bildiğimize göre anın tarafından dahi buraya bildirilmişti. Bu kerre dahi müzakere-i maslâhata me'muriyyetim zuhur etmiş oluyor, vadisinde sözler iradiyle keyfiyet evvelden dahi kendülerinin malûmu olduğunu bildirmek muktazi görüldüğünden ol vechile ifadeye mübaderet kılındığı ve Atufetlu Namık Paşa Hazretleri bendelerinin bu hususa vukufu olup olmadığını sualden maksud dahi maslâhata İngilterelünün karışıp karışmayacağını araştırmak demek olarak bu hususa asıl faide dahi İngilterelüden olacağına ve bunlar İngiltere hükümet vükelâsının tebeddülâtı cihtiyle ol tarafından ziyade kocundukları anlaşılmakta olduğuna binaen eğerçi Paşa-yı mumaiylehin dahi bu maddeye memuriyetine dair bir şey açılmamış ise de fakat vukufu olduğu ketm olunmayarak ifade olunmuş ve derhal mücavebat-ı vakıa Paşa-yı mumaiyleh bendelerine beyan olunarak İngilterelünün usulüne göre resmî ve gayri resmî her nasıl iktıza eder ise İngiltere vükelâsına keyfiyeti ifade eylemeleri iş'ar kılınmış olduğu ve Umur-ı Ecnebiyye Nazırı mumaiyleh ibtida bu husunsun istimaından bile istinkâf etmiş iken sonra fil-cümle müzakere-i maslâhata yanaşmış gibi ise de bunlar şifahen cevab-ı red itasından çekinmeyüp lâkin tahrir-ı resmî kabul ettirilür ise ana cevab-ı vâkii vermeleri İngilterelüye dokunacağından ve evvelki ilân-ı resmîlerine dahi mugayir olacağından ol halde maslâhata

nafi bir cevap alınabilmesi ihtimali melhuz olmağla evvelden hazırlanan takrir-i resmînin bimennihi tealâ ileruki mecliste kabul ettirilmesine çalışılacağı ve bu husus icün canib-ı cenab-ı müşîrîden Général Guillminot'ya ve M. Jaubert'e olarak ita buyurulmuş olan mekâtib-i samiyye dahi mülâkatın ertesi günü irsal ve teslim olunmuş olmağla kendülerile dahi mülâkat olunarak gayrete götürülmelerine sa'y ü ikdam kılınacağı ve tutulmuş olan mahremiyet usulüne mebni bu mücavebat keyfiyetinin icabı mertebesi Rusya Elçisine dahi bildirileceği inşaallahü tealâ muhatı-il-m-i veliyy-ün-niamileri buyuruldukta her halde emr ü ferman hazret-i menlehülemdir.

19 şaban 1250 (21. XI. 1834)
Mustafa Reşid

XIX

Husus-ı malûme dair bitevfiki tealâ verilecek takrir-i resmînin suretidir [1].

Fransa Devlet-i Fahîmesi Devlet-i Aliyyenin dost-ı ahab ve muahid-i kadîmi olup canibeyn-i fahîmeteyn yekdiğerin menafiini iltizam ve mazaratını mucib olacak şeylerden ihtiraz idegeldikleri müsellemler-i âlem iken bundan akdem Cezayir Beylerbeyisinin bazı evzâ-ı namarziyyesi Fransa Devletine giran gelerek mücerred muhafaza-i namus kaziiyesine mebni Beylerbeyi-i mumaileyhin aleyhine olmak üzere devlet-i müşarünileyha canibinden donanma ve asker sevkile kaziiye-i matlûbe istihsal olunduktan sonra Cezayir kalesinin mutasarrıf-ı hakikisi olan Devlet-i Aliyye tarafına red ü ircaı hususu ol vakit Fransa Devleti Sefareti ta'afından resmen inha ve beyan olunarak fakat bazı gavâil sebepleriyle bu maslâhat-ı hayriyye ûkde-i te'hire duçar olmuş ise de Fransa Devletinin Devlet-i Aliyye hakkında efkâr-ı hasene ve niyyat-ı hayriyyesi ve Fransa Milletinin hakkaniyet ve nisfet ve hukuk-ı insaniyyeye kemal-i riayetleri cümleye malûm olarak alehusus kal'a-i merkumenin zaptı Saltanat-ı Seniyyeye birgûna husûmete mebni olmayıp ancak Beylerbeyi-i mumaileyhin zatına aid bazı kabahatlerinden neşet etmiş şey olduğundan anın suret-i terbiyesile namus-ı milletin muhafazası hâsıl olduğu misillû şimdi dahi asıl kal'a ve mülhakatından olup sonradan zapt olunan mahalli malûmenin tarafı Devlet-i Aliyyeye reddi hakkında mesbuk olan va'd-i kavînin incaziyle ikmal-i namus ve cemî'-i düvel ve milel beyinlerinde izhar-ı şân ve şöhret

[1] Başvekâlet Arşivi, Mesail-i Siyasiye - Fransa Fransa kartonu : (1-2) 34 numaralı iradei melfuflarından üzeri hallolunmuş şifredir.

olunmuş olacağına binaen husus-ı mezkûrun dostane ve halisane müzakeresiyle istihsal-i hüsn-i kararına taraf-ı Saltanatı Seniyyeden memur buyurulmuş olduğundan bu maddenin tahriren veya şifahen müzakeresi hususunda ne vechile re'y ve tensipleri vaki olur ise ana göre harekete mübaderet olunacağı beyanı zaten derkâr olan fart-i ihtiram ve riayetimin teyidine zerfa ittihazıyla işbu takrir-i resmînin terkim ve itasına ibtidar kılındı. (1834)

XX

Âmedci Bey Efendi tarafından huruf-ı mahude ile varid olan tahriratın hallidir [1].

Diğer arîze-i çakeranemde beyan olunduğu üzere mülâkat gününün[2] ahşamısı Umur-ı Ecnebiyye Nazırına davetli bulunmuş olduğundan gidildikde Cezayir maslâhatına dair birşey açmayup fakat esna-yı sohbette zat-ı şevket-simat-ı hazret-i Şahaneye tavaif-i islâmiyyenin itikadat-ı şer'iyye ve diniyyeleri keyfiyeti ve huzur-ı meâlimevfur-ı Hazret-i hilâfetpenahîye takdim olunan telhisat-ı aliyye usulünü ve Mehmed Alinin ibtida fermanlı olması ve badehu afvı hususunda ulemayi izam hazeratının re'y-i şer'ileri ne vechile olduğunu ve Mehmed Alinin oğlu İbrahimi Kütahyada gördüğümde ahval-i zâhire ve batınasını nasıl anladığımı ve ol vakit Dersaadate Rusya Devleti askeri ve donanması gelmemiş olsa İbrahimin Üsküdaraya doğru gelmeğe cüret edüb etmiyeceğinden mülâhaza-i bendegânemi istifsar etmesiyle taraf-ı çakerâden her bir sualine sırasıyla verilen cevapta ibtida ab-ı ruy-i islâmiyan olan nesli nesîl-i Âl-i Osman mülûk-i saireye bir vechile makîs ve mümasil olmayarak Âdem-i sani olan hazret-i Nuh neciyy-ullâh aleyhiselâmdan beru silsile-i tahire-i neseb-i âlileri mazbut ve ma'lûm olup hususiyle sahib-i din ve şeriat olan Peygamberimiz aleyhissalâti vesselâm Efendimizin hazretlerinin ehâdis-i nebeviyyelerinden bu Saltanat-ı Seniyyenin zuhuru ve ilâ kıyamis-sâa devam ve bekası sarahaten beyan buyurulmuş ve beyn-el-müslimîn emanet-i kübra ve arayış-i gencîne-i uzma olan bazı eşya-yı azîze ve mübareke dahi irade-i İlâhiyye taallûkiyle bu silsile-i âliyyenin yed-i şevket ve iktidarlarına teslim olunmuş olmağla zill-i yezdan velini'met-i kaffe-i islâmiyan olan zat-ı maâlisimat-ı hazret-i Şahanenin her bir emir ve irade-i seniyye-i mülûkânelerini icraya islâmiyetten behresi olanlar dînen ve şer'an mecbur ve millet-i İslâmiyyenin ancak bu silsile-i âliyye

[1] Başyekâlet Arşivi, Sandık 153, evrak numvrası 37, hallolunmuş şifre.

[2] XVIII numaralı vesikada naklolunan mülâkatı kasdetmektedir.

sayesinde kesb-i revnak ve şevket itmiş oldukları kütüb-i tevarihte mas-turdur, dinilüb ba'dehu telhisat-ı âliyyenin suret-i tahrir ve takdimini beyan sırasında velini'met-i âlem Efendimizin cümle indinde müsellemler olduğu vecihle herbir ulûm ve maarifte derkâr olan meharef ve mümâreset ve reza-net-i akıl ve fetanet-i hılâfet-penahîlerinden başka umur-ı ibadi kemâ hiye hakkuha iltizam ve fenn-i celil-i inşada selika-i mâlâ-keâm-ı Mülûkâneleri şu derecedir ki vükelâ-yı Devlet-i Aliyye Hazeratının cem'-i ukul ile mülâhaza eyledikleri ve bunca ketebenin baş başa virerek ve gice gündüz çalışarak yazdıkları mevadd-ı mühimmeyi bizzat mütalâa ile her bir hususa muktezayı akl-ı selim ve re'y-i müstakim üzere müteallik buyurulan irade-i ilham-ifade-i tacidârielerini mübarek hatt-ı hümayun-ı Şahaneleriyle bilâ te'hir-i beyan buyurular; ve hutut-ı meyamin-menkut-ı cenab-ı Cihanbanî-nin şive-i resm ü imlâ ve elfaz u tâbirarâtının belâgat ve hüsn-i edası müşahedesıyla müftehir olan bendegâne sermaye-i hüner olmaktadır; ve cümleye mâlûm olduğu üzere Mehmed Ali bilâ irade-i seniyye Akkâ üzere hareket iderek mukateleye cür'et etmiş olduğundan bu hareketi itaat-i veliyyül-emirden hurucunu ilân demek olduğu şer'an sabit olduğuna binaen canib-i şeriat-i garradan fetâva-yı şerife verilmek hasebiyle Devlet-i Aliyye dahi hükm-i münifi icraya mecbur olup sonra dahi Mehmed Ali-nin istişfa mutazammın bazı tahriratı vürud etmekle mücerred def'-i fiten niyyet-i hayriyyesiyle afvı hakkında yine fetava-yı şerif virilmiş olduğundan kezalik icra buyurulmuştur; ve İbrahim akli hafif ve re'yi safif bir âdem olarak alel-husus babası gibi cahil ve tafraya mail idüğünü ba'd-el-beyan merkumun netayic-i umurdan gafleti hasebiyle ol vakit Kütahyadan berülere gelmek hayal-i fasidesinde olması müsteb'ad değil ise de oraya kadar gelişi kuvvet ve miknetlerinden olmayup ahaliyi bazı şayia-yı muhteria ile iğfal etmiş olduklarından neş'et etmiş şey olmağla Kütahyayı berü geçtiği surette artık hilelerini tevile mecali kalmayacağı cihetle ibtida kendüsüne muayyen ve muvafık görünenler ol halde aleyhine hareket etmeğe mecbur olacaklarından ana göre nefsinin tahlis etmek pek suubetli olur idi, yollu ifade ve irad olunmuş olmağla ol dahi ecvib-i meşruhayı teslim etmesi ve İbrahimi مسلك [1] de ve Morada görmüş olduğundan [2] kendüsü dahi ahlâkını tıbkı ifade-i âcizanem vecihle istihrac eylediğini söylemiş olmağla mücerred ma'lûm-ı âlileri buyurulmak için iş'ara mübaderet kılındığı.

{Arkası var}

[1] Missolonghi.

[2] Bu mülâkat esnasında Hariciye Nazırı bulunan Amiral de Rigny bir Fransız filosu kumandanı olarak Mora isyanında rol oynamış, Navarin vak'asında bulunmuştur.